

Syrië zonder journalisten

Boslogix

Kaja Bouman

Fontys Hogeschool voor Journalistiek

2016

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave.....	1
Inleiding.....	2
Aanleiding	2
Centrale vraag	2
Aanpak	4
Bevindingen	5
Conclusie	12
Welke mogelijkheden zijn er om verhalen uit Syrië te halen?	12
Hoe groot is het probleem voor de journalistiek dat er weinig verslaggevers in Syrië zijn?.....	13
Welke rol speelt burgerjournalistiek in de berichtgeving over Syrië?.....	13
Weten journalisten genoeg over de situatie in Syrië?	14
‘Kunnen journalisten op een geloofwaardige manier over Syrië berichten zonder dat er ter plaatsse journalisten aanwezig zijn?’	14
Discussie.....	15
Aanbeveling	15
Bronnenlijst.....	16

Inleiding

Al in 2012 vertelde Midden-Oostencorrespondent Sander van Hoorn van de NOS vanuit Damascus dat er te weinig journalisten en waarnemers in Syrië waren om de juiste informatie te kunnen achterhalen. Inmiddels is het vier jaar later en zijn er alleen nog maar minder journalisten in het door oorlog verscheurde land. De journalisten die het land wel nog in gaan, komen alleen in de regeringsgebieden en zien maar een kant van het verhaal. Het risico van kidnaping door terreurorganisatie IS is groter dan ooit en zelfs de meest doorgewinterde oorlogsverslaggevers wagen zich niet meer in het gebied.

Aanleiding

Tijdens mijn stage op de buitenlandredactie van de Volkskrant heb ik regelmatig nieuwsberichten moeten schrijven over onderwerpen waar ik helemaal niets van wist. Het moeilijkste aan deze nieuwsberichten vond ik de droge citaten die ik van deskundigen kreeg. Ik sprak nooit de mensen om wie het daadwerkelijk ging, maar schreef wel een verhaal over wat er zich in hun land of in hun leven afspeelt. Gelukkig ging het hierbij slechts om korte nieuwsberichten en maakten andere journalisten met meer kennis van het onderwerp nog langere verhalen over die onderwerpen. Ik geloof dat het heel belangrijk is voor journalisten om de mensen over wie ze schrijven te spreken en de situaties mee te maken.

Dit was voor mij de directe aanleiding om met dit onderwerp aan de slag te gaan voor mijn reflectie. Al vijf jaar lang domineert de oorlog in Syrië het nieuws, maar tegenwoordig durft bijna geen enkele journalist meer daadwerkelijk naar het gebied af te reizen. Syrië is nog steeds een van de meest actuele nieuwsonderwerpen en dus zullen er wel nog steeds verhalen over het land moeten worden gemaakt. Iedere journalist die over het Midden-Oosten verslag doet, moet en wil weten hoe hij dat het beste kan doen. Ook heeft de manier waarop journalisten berichten ook consequenties voor het publiek. Als er niet goed wordt bericht over Syrië kan er een verkeerd beeld ontstaan van de situatie daar. Dit kan zorgen voor onterechte beslissingen binnen de politiek, maar kan bijvoorbeeld ook zorgen voor onbegrip richting de grote vluchtelingenstroom in Europa. Dit maakt het extra belangrijk om te onderzoeken hoe journalisten kunnen berichten over Syrië zonder daadwerkelijk ter plaatse te zijn.

Centrale vraag

De onderzoeksvraag die in dit onderzoek zal worden beantwoord, is:

‘Kunnen journalisten op een geloofwaardige manier over Syrië berichten zonder dat er ter plaatse journalisten aanwezig zijn?’

Deze hoofdvraag zal aan de hand van de volgende deelvragen worden beantwoord:

- Welke mogelijkheden zijn er om verhalen uit Syrië te halen?
- Hoe groot is het probleem voor de journalistiek dat er weinig verslaggevers in Syrië zijn?
- Welke rol speelt burgerjournalistiek in de berichtgeving over Syrië?
- Weten journalisten genoeg over de situatie in Syrië?

In het volgende hoofdstuk zal worden uitgelegd hoe het onderzoek is uitgevoerd. Er wordt hier ingegaan op de stappen en keuzes die zijn gemaakt in de loop van het onderzoek. In het derde hoofdstuk worden de bevindingen op een rijtje gezet. Uit deze bevindingen wordt in het hoofdstuk

daarna een conclusie getrokken. In het vijfde hoofdstuk komt de mening van de onderzoeker naar voren in de discussie. Het verslag wordt afgesloten met een bronnenlijst. In deze bronnenlijst wordt per bron verklaard waarom deze relevant en betrouwbaar is.

Aanpak

In dit hoofdstuk wordt omschreven hoe te werk is gegaan om de hoofdvraag te beantwoorden. De hoofdvraag luidt: 'Kunnen journalisten op een geloofwaardige manier over Syrië berichten zonder dat er ter plaatse journalisten aanwezig zijn?'

Deze hoofdvraag wordt beantwoord aan de hand van literatuurstudie en diepte-interviews met experts. Experts zijn in dit geval journalisten die veel over Syrië berichten. Er is hierbij vooral gezocht naar Nederlandse verslaggevers, maar ook de Midden-Oostencorrespondenten van grote buitenlandse media zijn meegenomen bij het opstellen van een lijst met geschikte deskundigen. Grote buitenlandse media zijn The New York Times, BBC en The Independent. Bij het kiezen van deze media is gekeken naar grootte (bereik en redactie) en naar de kwaliteit.

Na het opstellen van een lijst van ongeveer twintig deskundigen is er gekeken naar geschikte literatuur. Via Google Scholar werd er gezocht naar relevante publicaties. Er is bij het zoeken gebruik gemaakt van de zoektermen 'Journalism', 'Syria', 'Media' en 'Civil Journalism'. Er is gekozen voor Engelse zoektermen om het bereik te verbreden. De resultaten werden gefilterd door eerst te kijken naar de titel. Als de titel aansloot bij het onderwerp, dan werd het begin van de publicatie gelezen en de rest oppervlakkig gescand. Ook werd er gekeken naar het jaar van uitgave. Het is belangrijk voor het onderzoek dat het recente onderzoeken zijn. Een onderzoek van voor de oorlog in Syrië is bijvoorbeeld niet geschikt als bron. Als de bron recent genoeg was en na het scannen relevant leek te zijn, dan werd deze opgeschreven in de bronnenlijst. Uit deze zoektocht kwamen uiteindelijk vijf relevante, schriftelijke bronnen.

Op dit moment in het onderzoek lag er een uitgebreide bronnenlijst op tafel. De schriftelijke bronnen zijn goed doorgenomen en de belangrijkste punten zijn opgenomen in de bevindingen. De volgende stap was contact opnemen met een groot deel van de experts. Vervolgens zijn er diepte-interviews gehouden met Sander van Hoorn, Irene de Zwaan, Rob Vreeken, Jim Muir, Lennart Hofman, Jan Eikelboom en Remco Andersen. Tijdens de diepte-interviews zijn de deelvragen en de hoofdvraag van dit onderzoek voorgelegd aan de interviewkandidaten. Ook is er doorgevraagd op de antwoorden die werden gegeven. Bij het uitkiezen van de deskundigen is gelet op hun mediumtype. Zo werken Sander van Hoorn (NOS), Jan Eikelboom (Nieuwsuur) en Jim Muir (BBC) voor een televisiezender en de andere deskundigen voor geschreven media. Ook is geprobeerd een goede balans te vinden tussen soorten journalisten. Sander van Hoorn, Jim Muir en Remco Andersen zijn (oud)Midden-Oostencorrespondenten, maar om ook het eventuele verschil met bureauredacteuren te kunnen weergeven, is ook Rob Vreeken geïnterviewd. Irene de Zwaan en Jan Eikelboom zijn ook bureauredacteuren, maar zij zijn wel naar Syrië gereisd. Door deze verschillende soorten journalisten te interviewen, is geprobeerd alle soorten berichtgeving te behandelen.

Bevindingen

In dit hoofdstuk worden de bevindingen op een rijtje gezet die uiteindelijk de hoofdvraag van het onderzoek zullen beantwoorden: 'Kunnen journalisten op een geloofwaardige manier over Syrië berichten zonder dat er ter plaatse journalisten aanwezig zijn?'

Afbakening

Er bestaat geen concrete definitie van journalist. Sinds de opkomst van burgerjournalistiek zijn professionele journalisten veel meer dan slechts verslaggevers die nieuwsfeiten publiceren. In feite kan iedereen journalist zijn. In dit onderzoek wordt de term 'journalist' regelmatig gebruikt, maar niet iedereen die zichzelf journalist noemt, zal hieronder vallen. Het gaat in dit onderzoek om professionele journalisten die hun geld verdienen met het beoefenen van het vak journalistiek. Zij werken freelance of onder contract voor nieuwsmedia en zijn objectief. Burgerjournalisten vallen niet in deze groep.

Om de bevindingen overzichtelijk te ordenen, is er gewerkt met categorieën: verschillende gebieden, bronnen, burgerjournalistiek en belang. Bij elke categorie worden de bevindingen binnen dat thema besproken.

Verschillende gebieden

Een deel van Syrië is nog wel bereikbaar voor journalisten. Het gaat vooral om het oppositiegebied en het gebied in handen van terreurorganisatie IS die tegenwoordig te gevaarlijk zijn geworden voor journalisten. NOS-correspondent Sander van Hoorn komt nog regelmatig in het regeringsgebied, maar krijgt daar slechts een deel van het verhaal te zien. Volgens de correspondent heeft iedereen een eigen agenda, iedereen heeft een reden om bepaalde informatie te delen. 'Inmiddels ben ik er zo vaak geweest dat ik wel tussen de regels door kan lezen.' (Van Hoorn, 2016)

Van Hoorn kan niet naar oppositiegebied reizen, omdat hij anders daarna geen visum meer zou krijgen voor regeringsgebieden. In het begin van de oorlog was dat volgens de journalist niet erg, omdat andere journalisten zoals Hans Jaap Melissen nog wel in het andere gebied kwamen. Zo kreeg de Nederlandse nieuwsconsument toch het volledige verhaal. Tegenwoordig zitten er helemaal geen journalisten meer in het oppositiegebied. Van Hoorn kent daar wel inwoners, maar steeds meer Syriërs vluchten of hebben geen telefoonlijn meer. Daarnaast kan het ontzettend gevaarlijk voor hen zijn om contact te hebben met een journalist. Vooral in gebieden waar IS aan de macht is, komen bronnen dan fysiek in gevaar. (Van Hoorn, 2016)

Hans Jaap Melissen schrijft in de Volkskrant dat de verschillende gebieden in Syrië vanaf het begin al een probleem waren: 'Of je hoorde bij het selecte gezelschap dat een visum kreeg van de overheid, of je kreeg dat niet en dan was je aangewezen op gebieden die in handen zijn van de rebellen.' In overheidsgebied krijg je continu een controlerende gids mee, bevestigen Melissen en Van Hoorn. (Melissen, 2016) Volgens Volkskrantverslaggever Irene de Zwaan geldt hetzelfde voor het oppositiegebied, ook daar krijg je een 'mannetje' mee, een fixer die bepaalt wat je ziet. Dat maakt het vrije werken in heel Syrië lastig. (De Zwaan, 2016)

Volgens Melissen kunnen de gidsen in het rebellengebied doelwit zijn van de Syrische overheid. Zo stierven bijvoorbeeld journalisten Marie Colvin en Remi Chlik in Homs bij een aanval op een perscentrum waar zij logeerden. Lange tijd reisde Melissen nog wel naar het oppositiegebied, maar

ook hij blijft tegenwoordig weg. 'Een oorlogsverslaggever mag best een verhoogde kans hebben op pech, maar het moet niet zo zijn dat je het alleen overleeft als je geluk hebt.' (Melissen, 2016)

Lindsey Snell is een van de laatste journalisten die nog wel naar het oppositiegebied reist. Van andere journalisten krijgt ze negatieve reacties, zij vinden haar dom. Er zijn nauwelijks nog media die haar verhalen willen plaatsen, ze werkt onder meer voor MSNBC en Vice. In een artikel in de Volkskrant vertelt Snell dat ze verbaasd is over de kritiek van haar collega's. 'Ik dacht dat gevaar hoort bij het vak. Je doet het vanuit een diep verlangen mensen aan het woord te laten die worden geraakt door deze vreselijke conflicten.' (Khader & Stoffelen, 2016)

Bronnen

Contacten opgebouwd in het begin of voor het ontstaan van de oorlog blijken uit een onderzoek van de universiteit van Antwerpen van grote waarde voor journalisten. In het begin van de oorlog konden journalisten soms 'undercover' in Syrië verblijven. Tegenwoordig kunnen journalisten Syrische burgers interviewen via Skype. Als de journalisten deze Syriërs al voor de oorlog kenden, maakt dit het makkelijker om de betrouwbaarheid van de bron in te schatten. Ook is het voor de inwoners zelf fijner en veiliger om te praten met een journalist die ze al langer kennen. Op deze manier kunnen er toch nog verhalen worden gemaakt waar de 'gewone Syriër' aan het woord komt. (Vandevoordt, 2015)

Net als Van Hoorn bevestigt De Zwaan dat iedereen in Syrië een agenda heeft, ook de inwoners die je al langer kent of al vaker hebt gesproken. De journaliste gaat pas aan de slag met een onderwerp als ze minstens drie mensen erover kan spreken. Natuurlijk vindt ze het ook belangrijk dat deze bronnen betrouwbaar zijn. Ze maakt vooral gebruik van bemiddelaars die ze kent, maar ook dat blijft lastig, omdat je altijd maar een kant van het verhaal hoort. 'In het gebied van de oppositie wonen alleen maar mensen die anti-regering zijn en in het regeringsgebied is iedereen Assad aan het ophemelen.' Volgens De Zwaan heb je informatie van beide kanten nodig om een goed beeld te krijgen van de situatie. (De Zwaan, 2016)

Lindsey Snell, een van de laatste journalisten die nog naar oppositiegebied reist, vertelt in een artikel van de Volkskrant dat zij altijd reist met een strijdende oppositiefractie. Wat zij haar vertellen controleert ze bij andere bronnen. Wanneer dat niet lukt, vertelt ze eerlijk aan haar publiek dat ze een bepaalde versie van het verhaal vertelt. Ook Snell krijgt niet alle informatie die er te halen valt in het oppositiegebied. Ze kan door de streng-religieuze oppositie bijvoorbeeld maar weinig tijd met mannen doorbrengen. (Khader & Stoffelen, 2016)

De Zwaan maakt wel gebruik van persbureaus zoals AFP en Reuters, maar zegt daarover dat veel van die informatie van staatsmedia komt en dat daarom de informatie vaak niet klopt. (De Zwaan, 2016) Haar collega bij de Volkskrant, Rob Vreeken, maakt ook vaak gebruik van persbureaus. Vreeken vult vooral de berichtgeving van de Midden-Oostencorrespondent aan. Als er nieuws van persbureaus komt dan controleert Vreeken dat aan de hand van betrouwbare, onafhankelijke bronnen. Een goed voorbeeld vindt hij het Syrisch Observatorium voor de Mensenrechten. Daarnaast maakt hij gebruik van denktanks of academici. Dit zijn volgens Vreeken mensen die fulltime bezig zijn met het conflict in Syrië en er veel van weten. (Vreeken, R. 2016) Nadat je meerdere keren over Syrië hebt bericht, krijg je een beeld van wie er betrouwbaar is. Volgens correspondent Van Hoorn leer je die betrouwbaarheid vanzelf beter inschatten. (Van Hoorn, S. 2016) Goed berichten over Syrië is volgens Vreeken te doen, ondanks alle gebreken, maar het kost erg veel tijd en aandacht. 'We zijn een hele kleine spin in een heel groot web.' (Vreeken, 2016)

Midden-Oostencorrespondent Jim Muir van de BBC krijgt per dag ongeveer tweehonderd e-mails binnen van alle rebellengroepen. Hij probeert deze allemaal te lezen en volgt ondertussen de staatstv en Syrische nieuwsmedia. (Muir, 2016)

Syrië is dus rijk aan lokale bronnen. De oppositie heeft radiozenders en websites en in de regeringsgebieden heb je staatsmedia. Maar er is volgens Nieuwsuurjournalist Jan Eikelboom een groot struikelblok: het IS-gebied. Behalve de organisatie Raqqa is Being Slaughtered Silently is er geen mediakanaal in dat gebied dat informatie naar buiten brengt over de situatie. (Eikelboom, 2016)

Eikelboom probeert via verschillende kanalen toch zo goed mogelijk te berichten over de rest van Syrië. De journalist reist soms af naar delen waar je wel kunt komen, zoals het Koerdische deel en hij maakt gebruik van zijn netwerk. Zo vraagt hij aan kennissen of ze zelf beelden voor hem kunnen maken. Daarnaast reist Eikelboom regelmatig naar Turkije om vluchtelingenkampen te bezoeken. 'Die mensen hebben zelf verhalen, maar hebben vaak ook nog kennissen in Syrië zitten.' (Eikelboom, 2016)

Ook Vreeken maakt gebruik van deze manier van verhalen vertellen. In januari interviewde hij voor de Volkskrant twee Syrische journalisten uit Aleppo. Je weet dan volgens Vreeken niet hoe de situatie op dat moment is in Aleppo, maar je weet wel hoe het een maand geleden was toen zij er nog zaten. Dat zijn volgens de journalist belangrijke verhalen om te maken. (Vreeken, 2016)

Deze verhalen kun je volgens Eikelboom dan weer aanvullen met verhalen van activisten die daar nog wel zitten. Het grote nadeel hiervan is wel dat er nauwelijks onafhankelijke bronnen zijn. Het zijn vaak activisten die alleen laten zien wat ze willen laten zien. Eikelboom gaat dan op een soortgelijke manier als De Zwaan te werk en probeert met zoveel mogelijk mensen te praten. In grote lijnen weten we volgens Eikelboom daarom wel wat er gebeurt. Hele recente, kleine gebeurtenissen zijn vaak niet gelijk te checken, maar als er iets groots gebeurt, dan weten we dat. (Eikelboom, 2016)

In tegenstelling tot Eikelboom denkt oud-Midden-Oostencorrespondent Remco Andersen van de Volkskrant dat journalisten heel veel niet weten over Syrië.

'In hele grote lijnen weten we wat er gebeurt, maar het is onzin om te zeggen we een goed beeld hebben van wat daar speelt. Falen is misschien een groot woord, maar de Nederlandse media hebben echt geen idee.'

Andersen woonde drie jaar in Syrië en had aan het begin van de oorlog veel lokale contacten, maar die zijn allemaal gevlucht. Volgens de journalist zijn er veel situaties waar we niets van weten, bijvoorbeeld over rebellengroepen rond Damascus. 'Ik kan wel vertellen hoe we alles via sociale media en woordvoerders toch te weten komen, maar dat is niet zo.' (Andersen, 2016)

Burgerjournalistiek

Vanaf de eerste blogs over de oorlog in Irak, Youtubevideos van Japanners over de impact van de tsunami tot Tweets over de Arabische Lente, *user generated content* (burgerjournalistiek) is een groot deel geworden van de berichtgeving van nieuwsmedia over wereldgebeurtenissen. Het is normaal geworden dat gewone burgers soms als eerste verhalen brengen of dat zij nieuwe perspectieven bieden aan mainstream nieuwsmedia. (Allan & Thorsen, 2009) Deze technologische ontwikkelingen leggen landen in het Midden-Oosten al een decennium onder druk en ondanks pogingen van overheden om alles te controleren en te censureren, groeit het aantal burgerjournalisten in rap tempo. Deze burgerjournalisten hebben niet alleen invloed op hun

landgenoten, maar op de hele wereld. Onder andere tijdens de Arabische Lente bleek deze vorm van informatievergaring cruciaal voor traditionele media om de onrust in het gebied te verslaan. (Bengtsson, 2013)

Het ontstaan van burgerjournalistiek biedt – zeker in het geval van Syrië – mogelijkheden voor nieuwsorganisaties om hun publiek te voorzien van verslagen van ooggetuigen, directe reacties en extra betrokkenheid bij heftige gebeurtenissen. Het gebruiken van informatie van burgerjournalisten vraagt om veel context bij de informatie en een bepaald niveau van kennis over de situatie. (Wall & El Zahed, 2014)

Burgerjournalistiek kan nooit voorzien in alle berichtgeving of verslaggeving ter plaatse vervangen. Toch kan burgerjournalistiek enorm behulpzaam zijn en veel mogelijkheden bieden, zeker in gebieden waar journalisten niet kunnen komen. Federico Guerrini van het Reuters Institute for the Study of Journalism schreef in 2013 een onderzoeksverslag waarin hij aangeeft dat burgerjournalistiek nog effectiever zou kunnen worden gebruikt door journalisten als er duidelijke richtlijnen komen. Deze richtlijnen moeten aangeven hoe je om kunt gaan met deze nieuwe vorm van informatie vergaren zonder dat de kwaliteit van het eindproduct in gevaar komt. Grote nieuwsmedia hebben hierbij een groot voordeel, want zij kunnen hun redactie gebruiken voor de grootste uitdaging van sociale media: controleren en factchecken. Als alleenwerkende freelancejournalist heb je vaak weinig tijd en vaak ook minder vaardigheden dan een hele redactie. Dat maakt het veel moeilijker om te controleren of inhoud authentiek is. (Guerrini, 2013)

Journalisten maken momenteel naast persbureaus en lokale contacten al veelvuldig gebruik van burgerjournalistiek. Via sociale media kunnen journalisten burgerjournalisten uit Syrië volgen. Lennart Hofman van de Correspondent benadrukt dat deze informatie altijd lastig te checken is. Er zijn volgens de journalist meerdere goede bronnen op sociale media zoals Thomas van Linge, een Nederlandse jongen die kaarten maakt over Syrië. Als hij iets plaatst, dan weet je volgens Hofman dat het klopt, maar dat is niet bij alle bronnen zo. Dan is het een kwestie van inschatten hoe betrouwbaar de informatie is. (Hofman, 2016)

Bij het verifiëren van informatie spelen volgens Steve Buttry drie factoren mee:

- Iemands vindingrijkheid, doorzettingsvermogen, sceptische blik en vaardigheden.
- De kennis van bronnen, de betrouwbaarheid, de eerlijkheid en het aantal en de variatie van de bronnen die een journalist kan vinden en kan overtuigen om te praten.
- Documentatie

In het Verification Handbook schrijft Buttry dat de nieuwe technologie alle drie deze factoren heeft beïnvloed. Doordat het nieuws met de komst van sociale media nu 24/7 doorgaat, moeten journalisten ook fulltime bovenop het nieuws zitten en gebeurtenissen volgen terwijl ze gebeuren. Er moeten snelle keuzes worden gemaakt over de betrouwbaarheid van informatie. Om uit te leggen hoe je informatie kan controleren, gebruikt Buttry een oud cliché uit de journalistiek: 'If your mother says she loves you, check it out.' Je moeder houdt waarschijnlijk van je, zoals ze zegt. Dat kun je verifiëren door vrienden en familie te interviewen, door foto's en video's op te zoeken waar ze haar liefde voor je toont. Zoek Facebook updates of bijvoorbeeld cadeaus die haar liefde voor je uitstralen. Volgens Buttry moet je het zelfde doen met ieder artikel, iedere gebeurtenissen en ieder project. (Buttry, 2014)

In hetzelfde Verification Handbook schrijft onderzoekster Claire Wardle het over controleren van User Generated Content. Volgens Wardle kunnen journalisten het beste informatie verifiëren door nieuwe tools te combineren met traditionele onderzoeksjournalistiek. (Wardle, 2014)

Er zijn volgens Wardle vier elementen om informatie van sociale media te controleren:

- Herkomst: wat is de oorsprong van de informatie?

Als je informatie van een bepaalde sociale mediaaccount haalt, is het belangrijk te controleren of dat profiel echt is. Het is ontzettend makkelijk om via lemmetweetthatforyou.com neppe tweets te creëren. Een andere manier waarop neppe informatie wordt verspreid, is door een retweet na te maken of door het blauwe verificatievinkje van Twitter na te maken in de coverfoto, waardoor het lijkt alsof een account geverifieerd is. Bij Twitter kun je het vinkje controleren door er met je muis over heen te gaan. Verder is er geen snelle manier om te controleren of een account echt is, ook bij Facebook niet. Volgens Wardle moeten journalisten de betrouwbaarheid van een account controleren door zoveel mogelijk details van het profiel te controleren: vrienden en volgers, locatie, eerdere posts etc.

- Bron: wie heeft de informatie geüpload?

De beste manier om een sociale mediabron te controleren, is door contact te leggen. In gesprekken wordt volgens Wardle al heel snel duidelijk of iemand expres foute informatie verspreid of bijvoorbeeld het videomateriaal niet zelf heeft gefilmd.

- Datum: Wanneer kwam de informatie online?

De datum van een gebeurtenis controleren is volgens Wardle een van de moeilijkste aspecten om te verifiëren. Een slimme truc vindt de onderzoekster het weer van die dag opzoeken, dat kan dan worden vergeleken.

- Locatie: Waar is de informatie ontstaan?

Slechts een klein percentage van alle content geeft automatisch geolocatie aan, maar via platforms als Google Maps, Google Earth en Wikimapia kunnen journalisten de camera precies op de locatie plaatsen waar de content zou zijn gemaakt. Geolocatie blijft lastig, omdat de afbeeldingen oud kunnen zijn en bijvoorbeeld in Syrië kan veel schade aan zijn gericht. (Wardle, 2014)

Omdat de betrouwbaarheid van informatie toch lastig blijft om te controleren, lopen journalisten het risico om subjectief over te komen op hun publiek. In een interview met Glocal Times zegt journalist Escobar dat alles wat een journalist schrijft altijd subjectief zal zijn door zijn geschiedenis, zijn ideologie, taalkeuze of de keuzes die zijn gemaakt. Het belangrijkste is dat een journalist altijd de feiten opschrijft. Dat is bij informatie van burgerjournalisten niet anders. Volgens Rebecca Bengsston, de schrijfster van het verslag in Glocal Times, is burgerjournalistiek uitgegroeid tot een cruciale bron van informatie voor grote nieuwsmedia. In conflictgebieden als Syrië wordt informatie van burgerjournalisten tegenwoordig gezien als een geldige en geloofwaardige bron, hoewel het nog niet gelijk is aan traditionele journalistiek. (Bengsston, 2013)

Van Hoorn vindt dat je bij het inschatten van de betrouwbaarheid dicht bij je eigen journalistieke normen moet blijven. Als je iets niet zeker weet, dan plaats je het niet. De NOS-correspondent vindt het bestaan van sociale media wel een enorm voordeel, omdat er op deze manier nog veel informatie uit de oppositiegebieden komt. Het blijft lastig te controleren, maar je kunt volgens Van

Hoorn ook informatie onder voorbehoud brengen. Je bent dan heel eerlijk richting je publiek. (Van Hoorn, 2016)

De Zwaan sluit zich bij Van Hoorn aan. Zij heeft een Twitterlijst met mensen in Syrië of mensen buiten Syrië, maar die veel over Syrië plaatsen. Ze heeft dan een primaire bron en vanaf daar zoekt De Zwaan verder. Ze controleert informatie bijvoorbeeld door te Skypen met militaire woordvoerders. Iedere militie heeft een vrij goed mediakanaal. (De Zwaan, 2016)

Belang

We weten ongeveer wat er in Syrië speelt, ondanks dat er in sommige gebieden geen journalisten zitten. Volgens journaliste De Zwaan is het zelfs als je wel ter plaatse bent erg lastig om een realistisch beeld te krijgen van de situatie. Toch vinden veel journalisten het een groot probleem dat zij en hun collega's het gebied niet in kunnen. (De Zwaan, 2016)

Het is een hele complexe oorlog en doordat journalisten niet overal in het land kunnen komen, weten we de achtergrond volgens journalist Hofman niet. Er is volgens hem gebrek aan menselijke verhalen en daardoor is er minder verbondenheid met de situatie vanuit het publiek. 'Iedereen heeft het over vluchtelingen, maar de impact van de oorlog zelf zie je niet.' (Hofman, 2016)

Zoals eerder al omschreven gelooft Eikelboom dat we in grote lijnen wel weten wat er in Syrië gebeurt, maar we kunnen de sfeer niet proeven. Volgens de achtergrondjournalist is sfeer proeven en met mensen praten ontzettend belangrijk. We hebben bijvoorbeeld geen idee wat Syriërs echt van terreurorganisatie IS vinden. De feiten komen wel door en grote gebeurtenissen kunnen we verslaan, maar dat we er niet zelf naartoe kunnen om sfeer te proeven is een groot probleem binnen de journalistiek. (Eikelboom, 2016)

Ook BBC journalist Muir gelooft dat we in grote lijnen weten wat er speelt in Syrië. Het zou volgens hem niet ineens een andere situatie zijn als journalisten wel naar alle gebieden konden reizen. Er zijn zoveel bronnen dat er geen grote verrassingen zouden zijn, maar naar Syrië afreizen als journalist zou wel meer perspectief geven aan de situatie. Alle bronnen zijn nu tweedehandsbronnen en dat maakt het moeilijk om de interesse van het publiek vast te houden. De nieuwsconsumenten zijn moe van het conflict. Persoonlijke verhalen zouden daarom een goed alternatief zijn op de standaard woordvoerders, maar omdat journalisten niet naar alle gebieden kunnen reizen, kunnen die persoonlijke verhalen moeilijk worden gemaakt. 'We doen wat we kunnen', aldus Muir. (Muir, 2016)

In een artikel in de Volkskrant schreef Melissen:

'De oorlog in Syrië gaat binnenkort het zesde jaar in. Met elk nieuw jaar kun je concluderen dat we steeds moeilijker in staat zijn om ter plekke verslag te doen. Het is sowieso al lastig om het publiek betrokken te houden bij een conflict dat langer duurt. Maar als dit samengaat met nauwelijks toegang ter plekke, kunnen er gemakkelijk twee oorlogen ontstaan: de echte en de verwrongen versie, die is samengesteld uit een mix van propaganda en het beperkte journalistieke werk.'
(Melissen, 2016)

Een van de grootste gevaren hiervan is volgens Melissen dat president Assad als redelijk alternatief wordt gepresenteerd in westerse gedingen. Het beeld ontstaat volgens deze journalist dat het een oorlog tussen Assad en IS is, maar er zijn nog veel meer partijen in de oorlog in Syrië. (Melissen, 2016) Als de oorlog op een verkeerde manier wordt afgeschilderd, kan dit ook in de westerse wereld onterechte gevolgen hebben. Journalist Andersen noemt het effect op de publieke opinie, maar ook op beleidsmakers. Volgens Andersen weten de overheid en instanties als de AIVD nauwelijks meer

dan journalisten. Dat Assad dan ineens als redelijk alternatief wordt gepresenteerd, kan enorm nadelige gevolgen hebben. (Andersen, 2016)

Snell erkent in de Volkskrant dezelfde nadelen van een slecht geïnformeerd publiek als Andersen. De journaliste vindt dat Assad erg goed is in het bespelen van media. Hij maakt het makkelijk voor westerse pers om een visum te krijgen en verslag te doen vanuit regimegebied. Omdat dit slechts een klein deel van het verhaal is, ontstaat volgens Snell een gekleurde beeldvorming. Snell denkt dat het waardevol is dat mensen een realistisch beeld krijgen van wat er gebeurt, maar ze weet niet of dit zich ooit zal vertalen in een concrete verbetering voor de betrokken mensen. (Khader & Stoffelen, 2016)

Eigen reportages hebben volgens Melissen veel meer invloed op het publiek, omdat journalisten context en duiding kunnen geven. 'Een journalist wordt zo een ooggetuigendeskundige, met meer waarde dan de losse oorlogsbeelden die via sociale media tot ons komen.' Een ander groot probleem blijft volgens Melissen dat je de herkomst van beelden van sociale media altijd in twijfel kunt blijven trekken. (Melissen, 2016)

'Het is een groot probleem voor de berichtgeving, voor de waarheid.' Vreeken reisde een aantal maanden terug naar het Koerdische deel van Syrië en realiseerde zich toen hoe belangrijk het is om plaatsen te bezoeken als journalisten. Net als andere journalisten benadrukt hij het belang van persoonlijke verhalen en sfeer proeven. (Vreeken, 2016)

Staatsmedia

In het gebied in Syrië waar de regering aan de macht is, zijn nog veel staatsmedia actief. Deze staatsmedia zenden voornamelijk propaganda uit en zijn dus verre van onafhankelijk. Net als bij berichten van burgerjournalisten kunnen journalisten berichten van staatsmedia als primaire bron gebruiken. Vanaf daar moet de journalist dan verder zoeken naar andere bronnen die over hetzelfde onderwerp berichten. Op deze manier kunnen journalisten de informatie controleren.

Woordvoerders

Het regime en oppositiegroepen hebben meerdere woordvoerders die vaak via Skype of telefoon beschikbaar zijn voor interviews.

Skype

In het begin van de oorlog in Syrië was het nog wel mogelijk voor journalisten om naar de oppositiegebieden te reizen. Contacten die journalisten toentertijd hebben opgedaan, kunnen nog steeds worden gebruikt. Journalisten kunnen Skypen met Syriërs die nog in het gebied wonen en zo toch een beeld krijgen van wat er speelt, zonder dat ze er zelf aanwezig zijn. Hier zitten wel nadelen aan. Veel Syriërs zijn gevlucht en de bronnen kunnen in gevaar komen als zij met een journalist spreken. Daarnaast kun je ook niet altijd checken of zij de waarheid vertellen en controleren of wat zij zeggen een afspiegeling is van wat de meeste Syriërs in dat gebied vinden.

Vluchtelingen

Meerdere journalisten die voor dit onderzoek zijn geïnterviewd, gaven aan dat zij regelmatig met Syrische vluchtelingen spreken als zij verhalen maken over Syrië. Vluchtelingen hebben verhalen over Syrië van toen zij er nog woonden en vaak kennen de vluchtelingen Syriërs die nog in hun thuisland wonen. Via de vluchtelingen kunnen journalisten dan weer in contact komen met lokale bronnen.

Burgerjournalistiek

Ook burgerjournalistiek is een manier om aan informatie te komen over Syrië. Deze manier wordt in een latere deelvraag nader toegelicht.

Hoe groot is het probleem voor de journalistiek dat er weinig verslaggevers in Syrië zijn?

Uit de diepte-interviews met journalisten blijkt dat vooral het gebrek aan sfeer en persoonlijke verhalen een groot probleem is binnen de berichtgeving over Syrië. Journalisten hebben een beeld van wat er in Syrië speelt en de grote gebeurtenissen bereiken de media. Wat dat betreft is er geen gebrek aan informatie, maar aan verhalen die betrokkenheid van het publiek kunnen versterken. Doordat de menselijke kant van de oorlog onderbelicht blijft, ontstaat er volgens de experts een incompleet beeld. Ook op beleidsmakers kan dit van invloed zijn, wat grotere gevolgen kan hebben. Alle geïnterviewde deskundigen geven aan dat dit een groot probleem is.

Welke rol speelt burgerjournalistiek in de berichtgeving over Syrië?

Sinds de opkomst van sociale media zijn de berichten die via deze platforms worden verspreid een steeds grotere rol gaan spelen in berichtgeving van nieuwsmedia. Zeker in situaties waar journalisten zelf niet alle informatie kunnen vergaren. Bij het berichten over Syrië maken journalisten veel gebruik van burgerjournalistiek. Het is een manier om aan beelden te komen, maar ook om te berichten over gebeurtenissen waar journalisten niet zelf bij waren. Een nadeel aan de beelden en informatie van burgerjournalisten is dat deze niet altijd even betrouwbaar zijn. Journalisten gaan er vanuit dat bepaalde informatie klopt als meerdere bronnen hetzelfde melden.

Ook wordt er dan gekeken naar de betrouwbaarheid van de bronnen. Bij informatie van burgers moet je als journalist nooit vergeten dat iedereen een reden heeft om bepaalde informatie naar buiten te brengen. Berichten op sociale media kunnen worden gebruikt als primaire bron, vanaf daar wordt er dan verder gezocht. Uit de interviews met journalisten blijkt dat zo goed als alle journalisten gebruik maken van burgerjournalistiek als het gaat om Syrië. Deze vorm van informatie vergaren speelt een grote rol in de berichtgeving, omdat het vaak de eerste kanalen zijn waar bepaalde gebeurtenissen bekend op worden.

Weten journalisten genoeg over de situatie in Syrië?

Journalisten weten een deel van de feiten over wat er gebeurt in Syrië. Wat journalisten niet weten, is hoe het dagelijks leven eruit ziet, wat Syriërs echt vinden van het regime of van IS of hoe de sfeer is in het oppositiegebied. De meeste gesproken journalisten geven aan dat we een redelijk idee hebben van wat er gebeurt. Een aantal zegt dat er waarschijnlijk ook heel veel gebeurt waar journalisten geen idee van hebben. Wat volgens alle journalisten ontbreekt, zijn de persoonlijke verhalen. Met omwegen kunnen journalisten soms nog persoonlijke verhalen maken, maar tegenwoordig (nauwelijks) vanuit oppositiegebied zelf. Hierdoor zijn er toch nog aspecten in het verhaal waar journalisten niets van weten. Om een compleet beeld te krijgen van de situatie, zouden journalisten moeten kunnen berichten vanuit het gebied zelf.

‘Kunnen journalisten op een geloofwaardige manier over Syrië berichten zonder dat er ter plaatse journalisten aanwezig zijn?’

Wat journalisten op dit moment berichten over Syrië is geloofwaardig. Journalisten gaan voorzichtig te werk en controleren de berichten die zij op sociale media zien verschijnen. Alle verslaggevers geven aan rekening te houden met de agenda van de woordvoerders en andere lokale bronnen die zij spreken. Hierdoor kan er van uit worden gegaan dat de informatie die journalisten naar buiten brengen, klopt. Als hier twijfel over bestaat, zullen journalisten ervoor kiezen de informatie niet naar buiten te brengen of erbij te vermelden dat de informatie onder voorbehoud is. Dit haalt echter niet weg dat er ontzettend veel aspecten onderbelicht blijven. Doordat journalisten niet overal in Syrië kunnen komen, ontbreekt er informatie in het algemene verhaal over de oorlog. Dit is volgens de ene journalist minder erg dan de andere, maar het is duidelijk dat er veel verhalen niet kunnen worden verteld. Via burgerjournalistiek en lokale bronnen proberen journalisten toch nog verhalen te maken over de gebieden waar zij niet kunnen komen. Burgerjournalistiek zal echter nooit zo betrouwbaar en kwalitatief zijn als echte journalistiek ter plaatse en daarom is het op dit moment niet mogelijk om zo goed als gewenst te berichten over Syrië.

Discussie

In dit hoofdstuk komt de mening van de onderzoeker naar voren.

Binnen dit onderzoek verschillen de meningen over wat we weten van Syrië, maar waar alle deskundigen het over eens zijn, is dat bepaalde verhalen niet kunnen worden gemaakt zonder journalisten ter plaatse. De informatie die journalisten nu naar buiten brengen over Syrië is betrouwbaar. Uit de diepte-interviews blijkt dat journalisten heel zorgvuldig te werk gaan en informatie voor hun verhalen altijd goed controleren. Maar dat de informatie die naar buiten komt is gecontroleerd, betekent niet meteen dat er op een geloofwaardige manier over Syrië wordt bericht. Zoals de deskundigen al aangaven, zijn er meerdere verhalen die we niet kunnen maken. Hierdoor blijven sommige delen van het complete verhaal onderbelicht en krijgt de nieuwsconsument dus geen volledig beeld van de situatie.

Er kan altijd getwijfeld worden over het belang van deze verhalen. Het gaat hierbij volgens het merendeel van de bronnen vooral om persoonlijke verhalen en sfeerverhalen, niet om de harde feiten. Toch is het ook de vraag of het echt alleen om deze verhalen gaat. Voordat een journalist op reis gaat, bereidt hij zijn verhalen voor. Maar tijdens een reis kan een journalist veel meer kennis op doen dan hij nodig heeft voor zijn van te voren bedachte verhalen. Een journalist ziet iets onverwachts of opvallends, spreekt mensen in het land en krijgt zo nieuwe inzichten. Deze nieuwe inzichten kunnen leiden tot nieuwe onderwerpen, die kunnen worden onderzocht en zo kan er nieuwe informatie naar buiten komen. Het effect van niet aanwezig zijn in het gebied waar je over bericht, is veel groter dan alleen het gebrek aan sfeer en persoonlijke verhalen. Er is hierdoor ook een gebrek aan algemeen inzicht.

Ook moet de waarde van persoonlijke verhalen en sfeerverhalen niet worden onderschat. Zoals meerdere journalisten tijdens het onderzoek al aangaven, zijn deze producties van groot belang. Hofman zegt dat door het gebrek aan persoonlijke verhalen het voor de nieuwsconsumenten lastig is om verbondenheid te voelen met de situatie. Dit kan dan weer invloed hebben op bijvoorbeeld de publieke opinie over vluchtelingen. Maar zoals Andersen al aangaf, kan het ook invloed hebben op beleidsmakers. Assad lijkt dan bijvoorbeeld een redelijk alternatief op terreurorganisatie IS en zo kunnen verkeerde politieke besluiten worden genomen.

Aanbeveling

Er is geen goede oplossing te bedenken of een verandering in de situatie in zicht. Wellicht met grotere redacties, meer redacteuren in de regio en meerdere redacteuren die full time met Syrië bezig zijn, dat nieuwsmedia een kans zouden maken om beter over Syrië te berichten. Maar het geld en de mankracht zijn bij veel nieuwsmedia – zeker niet bij Nederlandse media – niet aanwezig en ook deze extra redacteuren zouden niet naar het gebied zelf kunnen afreizen. Daarom is het belangrijk te blijven realiseren dat journalisten te maken hebben met een gigantisch probleem. Zij moeten zich bewust zijn van de beperkingen en vooral de moed niet verliezen. Journalisten moeten doorgaan zoals zij nu werken, totdat zij uiteindelijk wel weer het gebied in kunnen. Ze moeten tot die tijd niet vergeten hoe belangrijk informatie over dit conflict is en hoeveel invloed verkeerde informatie kan hebben op het publiek en beleidsmakers. Journalisten moeten informatie blijven controleren met alle middelen die ze nog wel hebben. Hoe moeilijk het ook is en hoe moeilijk het voorlopig ook zal blijven, dat zal nooit een reden zijn om minder over Syrië te berichten, want zolang er evenveel gebeurt, blijft de oorlog even belangrijk.

Bronnenlijst

Allan, S. & Thorsen, E. (2009) Citizen Journalism: Global Perspectives. New York: Peter Lang, p. 1–14.

Andersen, R. Persoonlijke communicatie op 3 mei 2016

Bengtsson, R. (2013) Action! Livestreaming as means of civic engagement: A case study of citizen journalism in Egypt and Syria via

<http://ub016045.ub.gu.se/ojs/index.php/gt/article/view/2499/2218>

Buttry, S. (2014) The Verification Handbook: A Definitive Guide to Verifying Digital Content for Emergency Coverage via <http://verificationhandbook.com/book/chapter2.php>

Eikelboom, J. Persoonlijke communicatie op 15 april 2016

Guerrini, F. (2013) Newsroom curators & independent storytellers: content curation as a new form of journalism via

<https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Newsroom%20Curators%20%26%20Independent%20Storytellers%20-Content%20Curation%20as%20a%20New%20Form%20Of%20Journalism.pdf>

Hofman, L. Persoonlijke communicatie op 11 april 2016

Hoorn van, S. Persoonlijke communicatie op 4 april 2016

Khader, S. & Stoffelen, A. 'Ik vertrouwde erop dat de rebellen me niet zouden ontvoeren' De Volkskrant 11 mei 2016

Melissen, H.J. 'Onzichtbare oorlogen' De Volkskrant 6 februari 2016

Muir, J. Persoonlijke communicatie op 28 april 2016

Vandevoordt, R. (2015) Why journalists covered Syria the way they did: On the role of economic, social and cultural capital via

<http://jou.sagepub.com/content/early/2015/12/15/1464884915620271.abstract>

Vreeken, R. Persoonlijke communicatie op 26 april 2016

Wall, M. & El Zahed, S. (2014) Embedding content from Syrian citizen journalists: The rise of the collaborative news clip via

<http://jou.sagepub.com/content/early/2014/04/22/1464884914529213.abstract>

Wardle, C. (2014) The Verification Handbook: A Definitive Guide to Verifying Digital Content for Emergency Coverage via <http://verificationhandbook.com/book/chapter3.php>

Zwaan de, I. Persoonlijke communicatie op 13 april 2016